

Azərbaycan Tibb Universiteti

TƏSDİQ EDİRƏM

SANİTARIYA KİMYASI

Fənni üzrə

“Qidalanma və tibbi ekologiya”

kafedrasının müdiri

t.e.n., dos., Respublikanın

əməkdar müəllimi İ.R. Əhmədov

İŞÇİ TƏDRİS PROQRAMI

(SILLABUS)

imza _____

Gigiyena ixtisası, İctimai səhiyyə fakültəsi

FƏNNİN KODU:

FƏNNİN NÖVÜ:

seçim

FƏNNİN TƏDRİS SİSTEMİ:

Y-6

FƏNNİN KREDİTİ:

4 kredit

FƏNNİN TƏDRİS FORMASI:

əyani

FƏNNİN TƏDRİS DİLİ:

azərbaycan, rus

FƏNNİ TƏDRİS EDƏN MÜƏLLİMLƏR:

t.ü.f.d., dos. İ.R. Əhmədov

t.ü.f.d., dos. S.F. Fətullayeva

t.ü.f.d., dos. Ş.X. Səmədov

t.ü.f.d., dos. A.A. Abdullayeva

t.ü.f.d., b/m. N.V. Əliyeva

KAFEDRANIN ƏLAQƏ NÖMRƏSİ:

012 595-54-37

E.mail:

department_nutriology@amu.edu.az

PREREKVİZİTLƏR:

Fənnin tədrisi üçün öncədən tədrisi zəruri olan fənlər:

KORREKVİZİTLƏR:

Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa tədrisi olunması zəruri olan fənlər:

KURSUN TƏSVİRİ:

Yaşayış məskənlərinin su təchizatının təşkili, təsərrüfat-içməli su təchizatı üçün mənbənin seçilməsini reallaşdırır, içməli suyun keyfiyyətinin yaxşılaşdırılması üçün tətbiq edilən üsulları, suyun epidemioloji cəhətdən təhlükəsiz, orqanoleptiki cəhətdən təmiz, kimyəvi cəhətdən zərərsiz olmasının aspektlərini, su mənbələrinin və su kəmərinin sanitar mühafizəsinin üsullarını, su obyektləri suyunun tərkibindəki kimyəvi maddələrin normalaşdırılması və icazə həddi konsentrasiyasının (İHK) müəyyən edilməsini, suyun keyfiyyət göstəricilərindən asılı olaraq əhali sağlamlığına və sanitar-məişət həyat tərzinə təsirini müəyyən edir. Bununla yanaşı su hövzələrinin və su kəmərinin mühafizəsini, su qıtlığının aradan qaldırılma tədbirlərini, çirkli sulardan təkrarən istifadə edilmə mərhələlərini, çirkli suların açıq su mənbələrinə axıdılmasının yollarını dəqiqləşdirir. Göstərilən istiqamətlərdə dövlət sanitar nəzarətinin həyata keçirilməsi sahəsində tədbirlərin aparılmasının istiqamətlərini öyrənir.

Yaşayış məskənlərinin atmosfer havasının və torpağının çirklənməsinə nəzarət yetirmək, əsas çirkləndirmə mənbələrini aşkar etmək, atmosfer havası və torpaq çirkləndiricilərinin əhali sağlamlığına, məişət-həyat tərzinə təsirini öyrənmək və atmosfer havasının və torpağın çirklənməsinin azaldılması istiqamətində geniş profilaktiki tədbirlər hazırlamaq qaydalarını öyrətməklə məşğul olur. Bundan əlavə atmosferi və torpağı çirkləndirən maddələrin yol verilən icazə həddi konsentrasiyasının (İHK) müəyyən etməyinin yanaşmalarını, havanın və torpağın çirklənməsini gigiyenik cəhətdən qiymətləndirməyi, bu sahədə dövlət sanitariya nəzarətinin istiqamətlərini (cari və xəbərdaredici) öyrənməyi və həyata keçirməyi öyrədir.

Həmçinin bu fənn orqanizmlə ətraf mühit arasında əlaqəsi, sağlamlığa və əmək qabiliyyətinə, ömür uzunluğuna təsiri daha güclü olan qida amili, səmərəli, sağlam qidalanmanın əsaslarının öyrənilməsi ilə məşğul olur. Fənnin proqramına əmək intensivliyi, yaşı və peşəsindən, fizioloji və patoloji vəziyyətindən, digər amillərdən asılı olaraq orqanizmin qida maddələrinə və enerjiyə tələbatının öyrənilməsi, ayrı-ayrı qida maddələrinin (zülallar, yağlar, karbohidratlar, vitaminlər, mineral maddələr) orqanizm üçün əhəmiyyəti, müxtəlif əhali qruplarının (peşə, yaş) qidalanma xüsusiyyətləri, gigiyenik prinsiplərini, əhalinin faktiki qidalanmasının və qidalanma statusunun öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi məsələləri daxildir.

KURSUN ƏSAS MƏQSƏDLƏRİ:

- 1) sanitar-epidemioloji xidmət idarələrinin praktiki fəaliyyətinin elmi cəhətdən əsaslandırılması ilə yanaşı əhalinin su təchizatının yaxşılaşdırılması, suyun çirklənməsinin qarşısını alınma tədbirlərini həyata keçirmək, bu sahədə irəli

- sürülən tələbləri təhlil etməyi, profilaktiki tədbirləri hazırlamaq və həyata keçirilməsi qaydalarının öyrədilməsi və tövsiyələr vermək
- 2) sanitar-epidemioloji xidmət idarələrinin praktiki fəaliyyətinin elmi cəhətdən əsaslandırılması ilə yanaşı ətraf mühitin əsas amillərindən biri kimi atmosfer havasının və torpağın çirklənməsinin qarşısını almaq və onun aradan qaldırılması istiqamətində sağlamlaşdırıcı profilaktik tədbirlər və əhəlinin xəstələnmələrinin öyrənilməsi və onun azaldılması sahəsində işlər aparmaq, göstərilən sahədə, yəni atmosfer havası və torpağın çirklənməsinin profilaktikası məqsədilə tədbirlər hazırlamaqla tövsiyələr verməyin təcrübi bacarıqlarını aşılamaq
 - 3) ərzaq məhsullarının kimyəvi müayinəsinin daha müasir üsullarını tələbələrə öyrətməklə, kimyəvi çirklənməni daha dəqiq təyin etmək, məhsulun istifadəyə yararlı olub-olmadığını qiymətləndirmək bacarığını onlara qazandırmaq, həmçinin qida payının çirklənməsi ilə əlaqədar orqanizmin sağlamlıq vəziyyətini qiymətləndirilmə qaydalarını tələbələrə aşılamaq
 - 4) ərzaq məhsullarının təhlükəsizliyinin təmini məqsədilə məhsulu çirkləndirə bilən və məhsula daxil ola bilən kənar maddələrin xarakteristikası, aydınlaşdırmağı bacarmaq, bu amillərin (kimyəvi, fiziki, bioloji və s.) məhsullarda təyini müasir metodikalarını ayırd etməyi; məhsullarda təhlükəsiz qalıq miqdarının normallaşdırılmaq və təhlil etmək bacarığı, eləcə də qalıq miqdarının yol verilən səviyyədən yüksək olduğu hallarda məhsullarının realizasiya yollarını qiymətləndirilmə qaydalarını tələbələrə mənimsəmək

KURSUN NƏTİCƏLƏRİ:

Fənnin mənimsənilməsi nəticəsində tələbələr yaşayış yerlərində (şəhər və kənd şəraitində) əhəlinin su təchizatı sahəsində və su obyektlərinin və su kəmərinin sanitariya mühafizəsi sahəsində tədbirlərin təşkilini və aparılma qaydalarını bilməli; yaşayış yerlərinin su təchizatında və çirkli suların açıq su mənbələrinə buraxılması sahəsində tətbiq olunan layihələrin sanitariya ekspertizasını aparmağı bacarmalı; bundan əlavə içməli suyun və çirkab suların laborator analizlərinin nəticələrinə əsasən rəy verməyi bacarmalıdırlar.

Həmçinin tələbələr yaşayış məskənlərinin atmosfer havasının və torpağının çirklənməsinin xarakterini, çirkləndiriciləri (avtonəqliyyat, sənaye obyektləri, elektrik stansiyaları, mərkəzi isidilici sistemlər, heyvandarlıq təsərrüfatları, qazıntı, dağ-mədən işləri) müəyyən etməyi bacarmalı; onların atmosfer havasına və torpağa verdiyi inqredientlərinin təyin edilmə üsullarına yiyələnməyi, atmosfer havası və torpaq çirkləndiricilərinin əhəli sağlamlığına və həyat tərzinə təsirini öyrənməyi bacarmalı; bundan əlavə bu sahədə xəbərdaredici və cari sanitariya nəzarətinin aparılma qaydalarını bilməli; atmosfer havasının və torpağın sanitar mühafizəsi sahəsində profilaktiki tədbirləri hazırlamağı, tövsiyələr verməyi bacarmalıdırlar.

Fənnə dair biliklər əldə etməklə tələbələr özlərinin, eləcə də istənilən qrup əhalinin orqanizminin enerji sərfini qiymətləndirmək bacarığı qazanmalı, müxtəlif əhali qruplarının qida maddələrinə tələbat normalarını öyrənməli, fərqləndirməyi, vitaminlər və mineral maddələrin çatışmazlıq əlamətlərini ayırd etməyi bacarmalı, tarazlaşdırılmış qida rasionları tərtib etmək vərdişlərini mənimsəməli, qidalanma ilə əlaqədar orqanizmin sağlamlıq vəziyyətini qiymətləndirmək məqsədilə ayrı-ayrı maddələrin mübadilə məhsullarının müayinəsinin vacibliyini təyin etməyi öyrənmək və həyata keçirilməsinin təşkili qaydalarını öyrənilməlidirlər.

FƏNN ÜZRƏ PRAKTİK MƏŞĞƏLƏ MÖVZULARI:

1. Xarici mühit amillərin təsiri altında əhali sağlamlığının inteqral indeksin təyini metodologiyası. İri şəhərlərdə (Bakı) su təchizatına nəzarət sistemi. Su təchizatı haqqında Qanun
2. Kimyəvi maddələrlə suyun texnogen çirklənməsi ilə əlaqəli xroniki intoksikasiyalar (kadmium, cıvə, arsen və s.)
3. Sənaye çirkab sularının təmizlənməsi və zərərsizləşdirilməsi
4. Azərsu. Suyun keyfiyyətinə nəzarət mərkəzi laboratoriyası, struktur bölmələr.
5. Atmosfer havasının kimyəvi çirkləndiriciləri (nəqliyyat, sənaye, məişət və s.)
6. İri şəhərlərdə atmosfer havasının mühafizəsi. Atmosfer havasının mühafizəsi haqqında Qanun
7. Torpağın kimyəvi və bioloji çirkləndiriciləri (gübrələr, bitkilərin boy tənzimləyiciləri və s.)
8. Ərzaq məhsullarında kənar maddələrin (çirkləndiricilərin) aşkarlanmasının müasir üsulları. Səhiyyə Nazirliyinin Mərkəzi Toksikoloji laboratoriyasının işi ilə tanışlıq
9. Suda, torpaqda, havada, qida məhsullarında kimyəvi maddələrin icazə həddi konsentrasiyasının (İHK) işlənmə metodologiyası
10. Yekun dərs. Test və situasiya tapşırıqların həlli

FƏNNİN MÜHAZİRƏ MÖVZULARI:

1. Əhalinin sağlamlığı ətraf mühitin vəziyyətinin qiymətləndirməsinin inteqral meyarı kimi
2. Su qaynaqlarının müasir problemləri. Suyun texnogen çirklənməsinin gigiyenik əhəmiyyəti
3. Yer kürəsi iqliminin dəyişikliklərinin müasir problemləri. İqlimin qorunması sahəsində Beynəlxalq səylər

4. Torpaq ehtiyatlarının ekoloji problemləri. Torpağın texnogen çirklənmələri və onların qiymətləndirilməsi
5. Qida təhlükəsizliyinin aktual məsələləri və onun təmin edilməsinə metodiki yanaşmalar

Fənnin bütün mövzuları üzrə nümunəvi testlər elektron variantda hazırlanır və Universitetin rəsmi www.amu.edu.az saytında yerləşdirilir.

QIYMƏTLƏNDİRMƏ:

Fənn üzrə kredit toplamaq üçün lazımı 100 balın toplanması aşağıdakı kimi olacaq:

50 bal – imtahana qədər:

10 bal – dərslə davamiyyət, 10 bal – sərbəst iş,

30 bal – laborator və seminar dərslərində toplanacaq ballardır.

Semestr ərzində 3 dəfə kollokvium (kontrol iş) keçiriləcəkdir. Kollokviumda iştirak etmədikdə jurnalda 0 (sıfır) bal qeyd olunacaqdır.

50 bal – imtahanda toplanacaq.

İmtahan test üsulu ilə keçiriləcəkdir. Test 50 sualdan ibarət olacaqdır. Hər sual bir baldır. Səhv cavablanan suallar düzgün cavablanan sualların ballarını silmir.

QEYD:

İmtahanda minimum 17 bal toplanmasa imtahana qədər yığılan ballar toplanılmayacaq. İmtahanda və imtahana qədər toplanan ballar cəmlənir və yekun miqdar aşağıdakı kimi qiymətləndirilir:

A - “Əla“	- 91-100
B - “Çox yaxşı”	- 81-90
C - “Yaxşı”	- 71-80
D - “Kafi”	- 61-70
E - “Qənaətbəxş”	- 51-60
F - “Qeyri kafi”	- 51 baldan aşağı

SƏRBƏST İŞ:

Semestr ərzində 2 sərbəst iş tapşırığı verilir. Hər tapşırığın yerinə yetirilməsi 5 (beş) balla qiymətləndirilir. Sərbəst iş Microsoft Office PowerPoint formasında, həcmi 12-15 slayd olmalıdır.

Hər bir sərbəst iş tələbənin fərdi fikirlərinin məcmusu olduğuna görə plagiat yolverilməzdir. Sərbəst işlərin nəticələri elektron jurnalda qeyd olunur.

Son tarixdən sonra təqdim olunan sərbəst işlər səbəbindən asılı olmayaraq nəzərə alınmayacaq.

ƏDƏBİYYAT:

1. К.И. Акулов, К.А. Буштуева. Коммунальная гигиена. Москва, 1986
2. Е.И. Гончарук, Р.Д. Габович, В.А. Рудейко и др. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене. Москва, 1982
3. Е.И. Гончарук, Р.Д. Габович, С.И. Гаркавый, В.А. Рудейко, И.И. Ткаченко и др. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене. Москва, 1990
4. Гигиена XXI века. Под ред. Г.И. Румянцева. М. 2001
5. М.Г. Керимова, А.М. Мамедов, С.А. Ахмедова. Гигиена атмосферного воздуха. Баку, 1990
6. Е.И. Гончарук. Коммунальная гигиена. Москва, 2006

KURS İŞİ: Bu fənn üzrə kurs işi nəzərdə tutulmur

TƏCRÜBƏ: Bu fənn üzrə istehsalat təcrübəsi nəzərdə tutulur

Hazırladı: kafedra müdiri, t.e.n., dos. İ.R. Əhmədov
tədris işləri üzrə müdir müavini, ass. A.B. Vəlibəyova
t.e.n., dos. S.F. Fətullayeva
t.e.n., dos. Ş.X. Səmədov